

บทชมโฉมพระลอสู่การร่วมสังวาสของพระลอและพระเพื่อนพระแพง

รัชฎาพร ตันทสิทธิ์

สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

จังหวัดนครศรีธรรมราช 80161

อีเมล: tantasit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทชมโฉมในวรรณคดีโศกนาฏกรรมความรักเรื่องลิลิตพระลอเป็นเหตุจูงใจเบื้องต้นที่มีความเผ็ดร้อนคุกรุ่นไปด้วยเรื่องราวแห่งกามารมณ์ อันเป็นจุดเริ่มต้นบีบเค้นพฤติกรรมของตัวละครให้แสดงออกด้วยความเผ็ดร้อน รุนแรงเหนือการยับยั้งชั่งใจมุ่งสู่ความพึงพินาศ ความงามของพระลอเป็นเหตุที่ทำให้เกิดเรื่องราวความรักในครั้งนี้ หากพระลอรูปไม่งามถึงเพียงนี้พระเพื่อนพระแพงคงจะไม่หลงใหลใฝ่ฝันจนอยากได้มาเป็นพระสวามีและดำเนินการคิดกลอุบายให้พระลอเดินทางไปหานางทั้งสอง กวีจึงใจสร้างตัวละครเอกให้มีคุณสมบัติโดดเด่นด้านรูปโฉมที่งดงาม จึงเปรียบเสมือนนัยทางความคิดที่กวีพยายามถ่ายทอดให้ผู้อ่านทราบว่า ตนกำลังให้ความสำคัญกับความงามของพระลอ จึงเป็นเหตุผลสนับสนุนให้กวีต้องพรรณนารูปโฉมของพระลอให้งามสง่ากว่าบุคคลใดทั่วทั้งสามภพ โดยใช้กลวิธีการพรรณนาบทชมโฉมพระลอด้วยโคลงสองมากถึงจำนวน 9 บท และต่บท้ายด้วยร้อยอีก 1 บท ซึ่งลักษณะการพรรณนาดังกล่าวค่อนข้างยาวหากเป็นการกล่าวถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงเรื่องเดียว

คำสำคัญ: บทชมโฉม, วรรณศิลป์, การร่วมสังวาส

Verses of Beauty Admiration: Transitions Love-Scene Between of Pra Lo, Pra Puen, and Pra Paeng

Radchadaporn Tantasit

School of Liberal Arts, Walailak University,
Nakhon Si Thammarat 80161, Thailand
e-mail: tantasit@gmail.com

Abstract

The verses of beauty admiration identified in Lilit Pra Lo play a vital role in the storyline. They are comparable to the critical causes originating various events planned by the author for story transitions. the discourses of beauty admiration were extremely crucial to the story as they stimulated the sexual desires that led all the characters to a catastrophe. Only if Pra Lo were less beautiful, it would not have lured Pra Puen and Pra Paeng into a trap of lust with such strong magnitude of obsession desiring to make him a husband and trying to trick him to travel to meet them both. The above statements reflect the fact that the author intentionally created a leading male character, Pra Lo, to feature an exquisite beauty. It can be further implied that the author attempted to inform the audience that Pra Lo and his beauty is the vital essence of the story. To emphasize that he is the most beautiful person in the three worlds, the author wrote 9 Klong Song and 1 Rai beauty-admiring verses for it which is an excessively lengthy and unusual narration for a topic.

Keywords: Verses of Beauty, Literary Arts, Love-Scene

Received: 22 January 2019 **Revised:** 6 June 2019 **Accepted:** 17 July 2019

บทนำ

ลิลิตพระลอเป็นวรรณคดีที่ได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรให้เป็นยอดแห่งลิลิต เนื่องจากกวีผูกเรื่องราวและลำดับเหตุการณ์อย่างประณีตงดงาม แสดงให้เห็นถึงความไพเราะของถ้อยคำที่บอวลไปด้วยสุนทรียศาสตร์แห่งห้วงอารมณ์ทำให้ผู้เสพวรรณกรรมเกิดความสะเทือนใจ หรือมีอารมณ์ร่วมกับผู้เขียนไปตลอดทั้งเรื่อง ดังเช่นบทประพันธ์ด้านล่างนี้

โคลงสอง

รอยรูปอินทรหยาดฟ้า	มาอ่าองค์ให้หล้า
แหล่งให้คนชม แลฤา	
พระองค์กลมกล้องแก้ง	เวยอ่นอรอรธแล้ง
ถ้วนแห่งเจ้ากุงาม บาร์น้า	
โฉมผจญสามแผ่นแพ้	งามเลิศงามล้วนแล้
รูปต้องติดใจ บาร์น้า	
ภาจรในแหล่งหล้า	ทุกทัวคนเพียวค้ำ
เล่าล้วนยอโฉม ทานแลฯ	
เดือนจรัสโพลมแจ่มฟ้า	ฉิบได้เห็นหน้า
ลอราชไซรัศดูเดือน ดุจแลฯ	
ตาเหมือนตามฤคมาศ	พิศคิ้วพระลอราช
ประดุจแก้วเกาทัณฑ์ ก่งนาฯ	
พิศกรรมงามเพริศแพรว	กลกลีบบังกชแก้ว
อีกแก้วปรางทอง เปரியนาฯ	
ทำนองนาสิกไต้	คือเทพนมิตไ้
เปรียบด้วยชอกามาฯ	
พระโอษฐ์งามยิ่งแต้ม	สรดอยู่เวยวยะแย้ม
พระโอษฐ์ไ้งามตรู บาร์น้า	

ร่าย

พิศดูคางสระสม พิศศอกกลมกลิ้ง สองไหล่พึงใจงาม
องงามเงื่อนไกรสร พระกรกลวงวคช นี้อวลวยชดเลืบลีศ
ประเสริฐสรพสรพวงค์ แต่บาททางค์สุดเกล้า พระเกศ-
งามล้วนเท่า พระบาทไถ้งามสม สรรพนา ฯ

(Lilit Phra Lo. 1974 : pp. 5 - 6)

บทประพันธ์ประเภทโคลงและร่ายที่แต่งสลับกันตามขนบของการแต่งลิลิตดั่งที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่ากวีตั้งใจเน้นความงามของพระลอตั้งแต่ตอนต้นเรื่องซึ่งมีลักษณะการพรรณนาที่ค่อนข้างยาว เพราะต้องการขยายความงดงามของพระลอให้ผู้อ่านค่อย ๆ ซึมซับผ่านกลวิธีการกล่าวชมซึ่งแฝงด้วยวาบทลึงทางภาษาและแนวคิดการผูกเรื่องอย่างสมเหตุสมผลของบทชมโฉมสู่บทอัศจรรย์ เปรียบเสมือนเสน่ห์ปลายปากกาของกวี จึงเป็นเหตุให้ผู้เขียนสนใจศึกษากลวิธีที่กวีใช้สำหรับการกล่าวชมความงามของตัวละครฝ่ายชายว่ามีความเหมือนหรือต่างกับกับขนบนิยมในการกล่าวชมตัวละครฝ่ายหญิงหรือไม่อย่างไร เนื่องจากส่วนใหญ่วรรณคดีมักให้ความนิยมในการกล่าวชมตัวละครฝ่ายหญิงมากกว่าฝ่ายชาย ดังที่ Aemon Chittasopot (1996, p. 45) กล่าวว่า “การชมความงามของตัวละครเอกที่เรียกว่า “คารมเสาวรจนี” มักนิยมใช้โวหารนี้แค่ตัวเอกฝ่ายหญิงมากกว่าฝ่ายชาย ซึ่งวรรณกรรมที่ชมโฉมตัวเอกฝ่ายชายที่เด่นมีเรื่องลิลิตพระลอ” นอกจากนี้ผู้เขียนยังต้องการแสดงให้เห็นว่าความงามเป็นสิ่งช่วยกระตุ้นกำหนดของพระลอและพระเพื่อนพระแพง รวมถึงนัยแฝงที่ซ่อนอยู่ภายใต้ความงามนั้นว่ามีส่วนช่วยทวิความต้องการร่วมเสพสมของตัวละครทั้งสามอย่างไร

บทชมโฉมพระลอ

“เสาวรถณี” ในวรรณคดีไทยคือกระบวนการพรรณนาความงามของสิ่งต่างๆ ซึ่งการพรรณนาความงามของตัวละครหรือที่เรียกว่า “บทชมโฉม” นั้นนับเป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งที่ช่วยตกแต่งเรื่องให้มีความงดงามทางวรรณศิลป์ กวีจึงมักให้ความสำคัญด้วยการสรรคำมาใช้อย่างประณีตบรรจง เพื่อพรรณนาความงามของตัวละครให้ผู้อ่านเห็นภาพและเกิดอารมณ์ความรู้สึกคล้อยตาม Maliwan Booranapattana (1996, p. 64) กล่าวว่า กวีมักกล่าวชมความงามตามแบบอย่างกวีรุ่นเก่า หรือที่เรียกว่าเป็นการพรรณนาอย่าง “เข้าแบบ” การชมความงามของตัวเอกฝ่ายหญิงและชายจึงกลายเป็นขนบนิยมอย่างหนึ่งที่กวีส่วนใหญ่มักกล่าวพรรณนาในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจแตกต่างกันบ้างในส่วนของการเลือกใช้ถ้อยคำและความเปรียบอันมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการถ่ายทอดความงามของตัวละครให้ผู้อ่านรับรู้ได้ด้วยใจ ทำให้รู้สึกได้ว่า “งาม” ซึ่งความงามนั้นมีใช่ความงามที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา กวีจึงต้องเลือกเฟ้นถ้อยคำและโวหารเปรียบเทียบให้ผู้อ่านเห็นภาพได้ชัดเจนซึ่งเปรียบเสมือนความงามในอุดมคติที่มนุษย์ทุกคนนิยมนำงาม

วรรณคดีลิลิตพระลอมีการกล่าวชมความงามของตัวละครเอกซึ่งหมายถึงพระลออย่างละเอียดลออและไพเราะ กวีกล่าวว่าพระลอเป็นบุคคลที่มีรูปงามยิ่ง ต่างเป็นที่กล่าวขวัญชื่นชมทั่วทั้งพื้นโลกและชั้นฟ้า จนเป็นที่เลื่องลือว่าพระลองามกว่าพระมหากษัตริย์อื่นใดในโลกนี้ คล้ายพระอินทร์ที่เสด็จลงมาจากสวรรค์เพื่ออวดโฉมให้ชาวโลกต่างได้ชื่นชม กวีได้บรรยายลักษณะรูปร่างของพระลอว่ามีลักษณะกลมกลึงอ่อนแอ้น เอวบางได้สัดส่วน จากคำกล่าวของกวีที่ว่า “ความงดงามของพระลอนั้นสามารถเอาชนะคนทั้งสามโลกได้คือโลกมนุษย์ สวรรค์ และบาดาล” ส่งผลให้พระลอเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเด่นชัดด้านรูปโฉม ซึ่งเปรียบเสมือนความงามในอุดมคติ จึงทำให้ข่าวความงามของพระลอเลื่องลือไปทั่วทุกอณูผืนแผ่นดิน เป็นเหตุให้บรรดาพ่อค้า

แม้คำต่างบ้านต่างเมืองพากันยอในรูปโฉมพระลออันเป็นมูลเหตุให้เกิดบนคมโฉมพระลอขึ้นสำหรับใช้เป็นบทขับชอชมโฉมพระลอ

กวีใช้กลวิธีการกล่าวชมรูปโฉมตัวละครฝ่ายชายคือพระลอทั้ง 2 รูปแบบตามแนวทางการชมความงามนางในวรรณคดีของ ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต ที่กล่าวว่า การชมความงามในวรรณคดีแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ การกล่าวชมแบบรวมๆ และการกล่าวชมแบบแยกส่วน สำหรับการกล่าวชมแบบรวมๆ นั้นเป็นการกล่าวชมโดยพิจารณาความงามทั้งหมดของตัวละครนั้นๆ โดยมีได้แยกพิจารณาความงามทีละส่วน ดังที่กวีกล่าวว่า

รอยรูปอินทรหยาดฟ้า มาอ่าองค์ในหล้า
แหล่งให้คนชม แลฤา

(Lilit Phra Lo, 1974, p. 5)

โฉมผจญสามแผ่นแพ้ว งามเลิศงามล้วนแล้
รูปต้องติดใจ บารนี้

(Lilit Phra Lo, 1974, p. 5)

กวีกล่าวชมพระลอโดยนำไปเปรียบเทียบกับพระอินทร์และใช้กลวิธีการกล่าวชมความงามว่าพระลอมีรูปโฉมที่งามยิ่งกว่าเทพซึ่งความงามเช่นนี้ถือว่างามจริงๆ แม้กระทั่งเทพยังมีอาจสู้ได้ นอกจากนั้นกวียังใช้กลวิธีในการกล่าวชมพระลอว่างามราวกับดวงอาทิตย์ ซึ่งคงหมายถึงความสง่างามราวกับพระอาทิตย์นั่นเอง ดังบทประพันธ์ที่ว่า

“พิศให้ไหว้ให้ ทินกร”

(Lilit Phra Lo, 1974, p. 115)

ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่านอกจากกวีจะกล่าวชมความงามของตัวละครฝ่ายชายแล้ว กวียังแฝงความรู้สึกลอยล่องและชื่นชมความสง่างามของตัวละครชาย ดังที่กวีเปรียบเทียบความงามของพระลอว่ามีความผึ่งผายราวกับพระยาราชสีห์ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

“งามเงื่อนทนิกรกล แฉ่นฟ้า”

(Lilit Phra Lo, 1974, p. 113)

นอกจากกลวิธีการกล่าวชมความงามที่กวีนำไปเปรียบกับสิ่งต่างๆ แล้ว ยังปรากฏการชมความงามแบบรวมๆ โดยที่กวีมิได้นำไปเปรียบกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งอีกด้วย ซึ่งลักษณะดังกล่าวกวีมิได้ให้รายละเอียดว่างามอย่างไรแต่กวีเพียงชมว่าเป็นผู้ทึ่งงามเท่านั้น ดังชื่อของตัวละครฝ่ายชายที่กวีจึงใจตั้งชื่อว่า “พระลอ” ซึ่ง Chonlada Ruengraklikhit (2001, p. 35) กล่าวว่า คำว่า “ลอ” มีความหมายว่า งามหรืองดงาม มาจากคำในภาษาเขมรว่า “ลอ” ซึ่งบางครั้งในเรื่องหลายตอนที่กวีเรียกพระลอว่า “พระเลื่องลอ” คำว่า “เลื่อง” สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากคำว่า “เมเลื่อง” ซึ่งมีความหมายว่า “สุกใส” คำว่า “เลื่องลอ” จึงมีความหมายว่า “งามสุกใส” ดังนั้น “พระลอ” จึงเปรียบเสมือนผู้ที่งามผุดผ่องนั่นเอง กลวิธีดังกล่าวถือเป็นการชมตั้งแต่ชื่อเรียกตัวละครฝ่ายชายโดยการกล่าวรวมๆ ว่างามผุดผ่องแต่ไม่ได้ให้รายละเอียดว่าผุดผ่องอย่างไร จึงพอทำให้เห็นได้ว่าเมื่อพิจารณาความหมายของชื่อตัวละครฝ่ายชายแล้วกวีได้เน้นความหมายของชื่อตัวละครเอกนั้นแสดงให้เห็นว่ากวีเน้นตัวละครฝ่ายชายให้มีความโดดเด่นภายในเรื่องซึ่งคำถามที่ว่าตัวละครฝ่ายชายมีลักษณะโดดเด่นอย่างไรนั้น กวีคงซ่อนคำตอบไว้อย่างไ้ความหมายชื่อตัวละครเป็นอันสำเร็จแล้ว ลิลิตพระลอไม่เพียงแต่ใช้การกล่าวชมความงามในภาพรวมแต่กวียังกล่าวชมโดยแยกส่วนเฉพาะที่หรือการแยกชมเฉพาะส่วนเพื่อเป็นการให้รายละเอียดความงามของพระลออันลึกซึ้ง ละเอียดลออ เนื่องจากความงามที่กวีกล่าวถึงคงเป็นความงามที่ผู้อ่านไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเป็นเพียงความงามที่สัมผัสได้ด้วยใจดังที่ผู้เขียนได้เกริ่นมาแล้วในตอนต้นบทความ

จึงเห็นเป็นเหตุสมควรที่ทำให้กวีต้องพรรณารูปโฉมของพระลอเฉพาะส่วน
เพื่อเน้นให้ผู้อ่านมองเห็นถึงความงามนั้นเปรียบดังพระลอมายืนอยู่ตรงหน้า

กวีใช้กลวิธีการกล่าวชมแบบแยกส่วนใน 2 รูปแบบ คือ กล่าวชมว่า
พระลอมีใบหน้าซึ่งดงามดุจยามดวงจันทร์แจ่มกระจ่างอยู่บนท้องฟ้า หากใคร
ไม่เคยเห็นหน้าพระลอก็สามารถมองดวงจันทร์แทนได้ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

เดือนจรัสโคมแจ่มฟ้า ฝิบได้เห็นหน้า

ลอราชไชรดูเดือน ดุจแลฯ

(Lilit Phra Lo, 1974, p. 5)

ลักษณะการกล่าวชมเช่นนี้เป็นเพราะใบหน้าเป็นส่วนที่มองเห็นได้ง่าย
โดยไม่ต้องพิจารณามากนัก กวีจึงเปรียบใบหน้าพระลอกับดวงจันทร์ที่ส่องแสง
นวลกระจ่างอยู่บนท้องฟ้า เหตุที่ผู้เขียนกล่าวไว้ในตอนต้นของบทความนี้
ว่ากวีได้ชมอวัยวะต่างๆ ของพระลออย่างละเอียด สืบกันได้จากที่กวีเริ่มชม
ตั้งแต่ใบหน้า ตา คิ้ว หู แก้ม จมูก ริมฝีปาก คาง คอ ไหล่ แขน นิ้ว และแม้กระทั่ง
เล็บของพระลอ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

ตาเหมือนตามฤๅษณ์ พิศคิ้วพระลอราช

ประดุจแก้วเกาทัณฑ์ ก่งนาฯ

พิศกรรณงามเพริศแพรว กลกลีบบังกชแก้ว

อีกแก้มปรางทอง เปรียบนาฯ

ทำนองนาสิกให้ คือเทพนฤมิตไว้

เปรียบด้วยขอกามาฯ

พระโอษฐ์งามยิ่งแต้ม สรดอยู่เยียวเยิ้ม

พระโอษฐ์โอ้งามตรู บารนิฯ

พิศดูคางสระสม พิศอกลมกลกลึง สองไหล่พึงใจงาม
องงามเงื่อนไกรสร พระกรกลวงวคช นิ้วสลวยขดเล็บเลิศ
ประเสริฐสรรพสรรพางค์ แต่บาททางค์สุดเกล้า พระเกศ-
งามล้วนเท่า พระบาทไถ้งามสม สรรพนา ฯ

(Lilit Phra Lo, 1974, pp. 5-6)

กลวิธีดังกล่าวคือการกล่าวชมความงามของอวัยวะส่วนต่างๆ ตามร่างกาย ตั้งแต่หัวจรดเท้า ถือว่ามีความละเอียดอย่างมากซึ่งก็มักนำอวัยวะส่วนต่าง ๆ ตามร่างกายของตัวละครฝ่ายชายไปเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆ ดังนี้ เปรียบเทียบตาพระลอว่างามดังเนื้อทราย คิ้วโก่งงามดั่งคันธนูที่ขึ้นสายก่งไว้ หูกงามละเอียดดั่งกลีบบัว แก้มงามเปรียบดั่งผมมะปรางทอง จมูกงดงามราวกับจุมพฏที่เพชฌายาได้เนรมิตขึ้นไว้ ความโค้งของจมูกงามราวกับจุมพฏกามเทพริมฝีปากก็งามยิ่งกว่าวาดไว้ สดชื่นเหมือนแยมยืมอยู่ตลอดเวลา คางก็งามสมส่วน คอกลมราวกับกลิ้งขึ้นไว้ ไหล่มองดูแล้วชวนให้รักใคร่ อองามสง่างามดังราชสีห์ แขนอ่อนช้อยราวกับวงช้าง นิ้วงามสลวย ส่วนเล็บก็ยาวและงามช้อย

ดังจะเห็นได้ว่าทั้งกลวิธีการกล่าวชมและกลวิธีการเปรียบความงามส่วนต่างๆ ของพระลอกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นมักมีการกล่าวชมตามแบบหรือขนบนิยมที่ใช้ชมรูปโฉมตัวละครฝ่ายหญิงทั้งสิ้น อาจต่างกันบ้างในการเลือกสรรคำ นอกจากจะพิจารณาให้เห็นถึงรูปโฉมอันงดงามของตัวละครเอกแล้ว ก็ยังแฝงความรู้สึกชื่นชมและยกย่องในความสง่างามหรือเกียรติอันสูงส่งของตัวละครฝ่ายชายซึ่งมักเป็นตัวละครเอกที่มีทั้งรูปสมบัติและทรัพย์สมบัติอันครบถ้วนตามแบบฉบับตัวละครเอก ดังที่ Aemon Chittasopot (1996. p.20) กล่าวว่า ตัวเอกทั้งชายและหญิงในวรรณกรรมไทยมักเป็นผู้ที่เพียบพร้อมทั้งคุณสมบัติและรูปสมบัติ บางครั้งยังแถมทรัพย์สมบัติเข้าไปอีกด้วย ซึ่งหากนอกเหนือจากการยกย่องในเกียรติความเป็นกษัตริย์ของตัวละครเอกฝ่ายชายแล้วก็วิยงกล่าวชื่นชมความงามโดยใช้กลวิธีการเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆ ซึ่งไม่แตกต่างกับ

การกล่าวพรรณนาความงามของตัวละครเอกฝ่ายหญิงแต่อย่างใด กล่าวคือ คิ้วที่ว่างามนั้นต้องโก่งดั่งคันธนู ตาต้องกลมอย่างกว้าง เหวบางอ่อนแอ้น จมูกโด่งมีปลายงุ้มเหมือนขอ ปากแดงราวกับกามเทพบรรจงวาด แก้มงามเหมือนผลมะปราง หูงามดั่งกลีบบัว แขนอ่อนช้อยราวกับวงช้าง และผิวพรรณงามผุดผ่องดุจดใส ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากวีใช้กลวิธีการกล่าวชมพระลอซึ่งเป็นตัวละครเอกฝ่ายชายเหมือนกับขนบการชมนางในวรรณคดี อาจมีแตกต่างกันบ้างตามสรีระทั่วไปของผู้หญิงและผู้ชายที่มักมีส่วนเด่นที่แตกต่างกัน กล่าวคือกวีมิได้กล่าวชมผมของพระลอเหมือนดังที่ตามแบบฉบับการชมตัวละครฝ่ายหญิงว่ามีผมยาวสลวยดำขลับและเงางาม อาจเนื่องมาจากผู้ชายมักไม่เน้นความงามของเส้นผมดังธรรมชาติของผู้หญิงที่ต้องมีผมยาวงามสลวย เพราะผมถือเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่โดดเด่นของผู้หญิงสวย นอกเหนือจากผมแล้ว ก็เลี้ยงที่จะกล่าวชมหน้าอกของพระลอว่างามดั่งดอกบัวเป็นมีความสง่างามของราชสีห์ดังบทประพันธ์ที่กล่าวมาแล้วในส่วนต้นของบทความ

นอกจากการกล่าวชมโดยกลวิธีการนำอวัยวะไปเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆ แล้ว กวียังใช้วิธีการในการกล่าวชมความงามของตัวละครฝ่ายชายตามแบบฉบับการกล่าวชมความงามของนางในวรรณคดีตามที่ Chonlada Ruengraklikhit (2006, p. 9) ได้กล่าวไว้ว่า การชมความงามของนางในวรรณคดีนั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือการชมแบบรวมๆ และการชมแบบแยกส่วน สำหรับการชมแบบรวมๆ นั้น มี 2 ประเภท คือ การกล่าวชมโดยมิได้กล่าวเปรียบเทียบกับสิ่งใด และการกล่าวชมโดยนำไปเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆ ซึ่งพบว่ามักเปรียบเทียบกับ 4 ลักษณะ คือ การกล่าวชมว่างามกว่าหญิงอื่น ชมว่างามยิ่งกว่าเทพนิมิต ชมว่างามราวกับดอกบัว และกล่าวชมว่างามราวกับดวงจันทร์หรือดวงเดือนซึ่งลักษณะดังกล่าวกวีใช้เปรียบกับใบหน้าของพระลอ นอกจากนั้น การกล่าวชมความงามแบบแยกส่วนทั้ง 2 ลักษณะไม่ว่าจะเป็นการชมเฉพาะใบหน้า ผิวพรรณหรือชมทั้งใบหน้าและผิวพรรณ หรือลักษณะที่สองคือการชม

ความงามของอวัยวะส่วนอื่นๆ ในร่างกายกวีก็นำกลวิธีทั้งสองมาใช้เพื่อสร้าง
บทชมรูปโฉมของพระลอให้งามเลิศยิ่งกว่าชายใด

ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าบทชมโฉมในลิลิตพระลอมีลักษณะเด่น
ทั้งทางด้านกลวิธีการกล่าวชมและด้านการผูกเรื่องอันส่งผลให้เรื่องดำเนินต่อไป
ได้ด้วยความสมเหตุและสมผล กวีมีวิธีการกล่าวชมความงามของพระลอ
ตามแบบฉบับการกล่าวชมตัวละครหญิงในวรรณคดีและแอบแฝงความรู้สึกชื่นชม
และยกย่องไว้ควบคู่กับการพรรณนาถึงความงามนั้น โดยกวีใช้กลวิธีการชม
ที่ผสมผสานกันไม่ว่าจะเป็นการกล่าวแบบรวมๆ ทั้งนำความงามไปเปรียบกับสิ่งใด
สิ่งหนึ่งหรือกล่าวชมว่างามแต่ไม่เปรียบเทียบใดๆ กับอีกกลวิธีคือการกล่าว
แบบแยกส่วนเพื่อให้ผู้อ่านเห็นถึงความงามนั้นเหมือนพระลอมายืนอยู่ตรงหน้า
กลวิธีดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนการบันดาลโฉมให้พระลอมีรูปโฉมอันงามสง่า
บทชมโฉมจึงมีลักษณะที่โดดเด่นทั้งในด้านวรรณศิลป์และการส่งต่อเรื่องสู่การ
ร่วมสังวาสของพระลอและพระเพื่อนพระแพง คงหนีคำกล่าวของอาจารย์ชลดา
เรื่องรักษ์ลิขิตไปมิได้ว่า “หากพระลอไม่งามถึงเพียงนี้ พระเพื่อนพระแพง
คงไม่ยากได้มาเป็นพระสวามี” Chonlada Ruengraklikhit (2001, p.37)
ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงสนับสนุนให้บทชมโฉมพระลอมีลักษณะเด่นในด้
การผูกเรื่อง ดังที่กวีกล่าวว่า

สองเห็นโฉมเจ้าแผ่น	ภูวดล
งามเงื่อนทินกรกล	แว่นฟ้า
ลืมหายอ่อนลืมน	ตาต่อ พระนา
พิศบ่พริบไ้อ้า	เทพไสยาไฉนา

(Lilit Phra Lo, 1974, p. 113)

ความข้างต้นเป็นความตั้งใจของกวีที่ต้องการพรรณนาความงามของพระลอ
เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพมากที่สุดและรู้สึกซาบซึ้งถึงความงามนั้น กวีจึงต้อง
วางแผนเรื่องให้มีความสมเหตุสมผล เพื่อกระตุ้นความรู้สึกผู้อ่านดังที่

พระเพื่อนพระแพงต่างตกตลิ่งในความงามของพระลอ นางทั้งสองยืนสบตา พระลออยู่แน่นิ่ง คล้ายถูกต้องมนต์สะกดจิตให้ล่องลอยไปหาพระลอโดยไม่รู้ตัว จึงลืมหัดเก็บกริยาเขินอายดังที่สตรีซึ่งเป็นพระธิดาควรมีในยุคสมัยนั้น คงไม่ดีมากนักหากหญิงในราชสำนักกล้าสบสายตาสาวผู้ชาย แต่รัชสมัยความงามของพระลอกลับสามารถเป็นมนต์สะกดสายตาของพระเพื่อนพระแพงได้ แสดงให้เห็นว่าพระลอเป็นบุคคลที่มีความงามมากเป็นพิเศษจนสามารถสะกดสายตาผู้คนที่พบเห็นให้หลงใหลใฝ่หาได้โดยไม่รู้ตัว ดังที่กวีได้พรรณนาไว้อีกตอนหนึ่งว่า

ลอบแลเห็นเจ้าหล้า ลอราชงามโอ้อ้ำ

อาจให้หายพุน ฯ

(Lilit Phra Lo, 1974, p. 131)

ความขำขันกวีพรรณนาถึงท้าวพิษณุกรพระบิดาของพระเพื่อนพระแพง เมื่อครั้งได้แอบมองพระลอและพระเพื่อนพระแพงที่ซ่อนตัวอยู่ในพระตำหนัก ซึ่งความงามของพระลอนั้นสามารถบันดาลให้กษัตริย์ผู้มีจิตใจหนักแน่นหายจากความโกรธแค้น ลักษณะการดำเนินเรื่องดังกล่าวเป็นที่น่าสังเกตว่าความงามที่สามารถทำให้ศัตรูหลงใหลได้นั้น คงเป็นความงามที่มีรัศมีและทรงพลังอย่างมาก ดังที่กวีได้เปรียบความงามของพระลอเหมือนพระอาทิตย์ที่กำลังส่องแสงเจิดจ้า ดังบทประพันธ์ที่ว่า

“งามเงื่อนทिनกรกล แว่นฟ้า”

(Lilit Phra Lo, 1974, p. 113)

ด้วยแสนยานุภาพอันทรงพลังในความงามของพระลอตามที่ผู้เขียนได้กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นเหตุกระตุ้นกำหนดความต้องการร่วมเสพสมของกษัตริย์ทั้งสามให้มีพลังฮึกเหิมด้วยความโหยหาทางกามารมณ์ ดังที่ทราบกันตั้งแต่ตอนต้นเรื่องว่า พระลอเดินทางมาหาพระเพื่อนพระแพงที่เมืองสรองด้วยไพร่พลที่อยากได้นางทั้งสองมาเคล้าเคลียคลอ ซึ่งสังเกตได้จากคำพูดของพระลอตอนหนึ่งที่พระองค์ทรงพูดกับพระเพื่อนพระแพงขณะกำลังร่วมเสพสังวาสกันว่า

“เอนดูวานอย่าพริ้ง
อดพี่ไว้เอาบุญ ก่อนเทิญฯ”

(Lilit Phra Lo, 1974, p. 120)

จากคำกล่าวข้างต้นเป็นที่สังเกตอย่างเห็นได้ชัดว่าพระลอเดินทางมาหาพระเพื่อนพระแพงด้วยความต้องการอยากร่วมเสพสม ถึงขนาดพูดกับพระเพื่อนพระแพงว่าหากสงสารพี่ของจงอย่าได้ขัดใจพี่เลย ขอให้ทั้งสองจงอดทนยอมพี่ คิดเสียว่าเอาบุญเถิด การพรรณนามากดังกล่าวก็ต้องการแสดงให้เห็นถึงความใคร่ ความหลง และความโหยหาที่ผสมกันจนเกิดเป็นไฟราคะเพื่อทำหน้าที่กระตุ้นความอยากจนไม่สามารถจะหยุดความต้องการของพระลอได้เปรียบเสมือนม้าที่กำลังคึกคะนอง ดังประพันธ์ที่ว่า

“ดูจ้อสตรหีนห้า แรงเร่งฤทธิกล้า
เร่งเร้าถาเวยว้า”

(Lilit Phra Lo, 1974, p. 120)

นอกจากความงามของพระลอจะเป็นเหตุกระตุ้นความต้องการและความหลงใหลของพระเพื่อนพระแพงแล้ว กวียังแสดงให้เห็นถึงความงามของทั้งสามกษัตริย์เมื่อได้อยู่ใกล้ชิดกัน ดังบทประพันธ์ที่ว่า

“แลนางก็ลืมดู จอมราช
แลราชลืมดูเจ้า พี่น้องทั้งสองฯ”

(Lilit Phra Lo, 1974, p. 114)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความงามของทั้งสามกษัตริย์ผ่านนางรืนนางโรยที่กำลังทอดสายตามองพระลอแล้วรู้สึกงัดงามจนลืมที่จะหันกลับไปมองพระเพื่อนพระแพง หากเวลาใดที่หันไปมองพระเพื่อนพระแพงก็ลืมลืมที่จะหันกลับไปมองพระลอ ลักษณะอาการของพี่เลี้ยงทั้งสองเป็นนัยบอกให้ผู้อ่านทราบว่าความงามของกษัตริย์ทั้งสามเป็นความงามที่สามารถสะกดสายตาให้ผู้ที่ได้พบเห็นไม่อาจละสายตาไปมองอย่างอื่นได้ เหมือนโดนต้องมนต์ตรา

สะกดสายตาไว้ให้หลงใหลในความงามนั้น จึงอาจกล่าวได้อย่างสมเหตุสมผลว่าฉากร่วมสังวาสที่เกิดขึ้นในเรื่องลิลิตพระลอมีเหตุเริ่มต้นมาจากความงามอันเปล่งรัศมีอย่างหาผู้ใดมาเปรียบมิได้ของพระลอและยังมีความงามของพระเพื่อนพระแพงที่ช่วยสนับสนุนให้ความหลงใหลยิ่งทวีคูณเพิ่มมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่าความงามที่ปรากฏในเรื่องลิลิตพระลอนั้นเป็นสิ่งช่วยกระตุ้นกำหนดความใคร่ให้ทวีความรุนแรงมากขึ้นดังที่ปรากฏในบทอัครจริยของเรื่องอันมีบทชมโฉมพระลอซึ่งเป็นเหตุให้การผูกเรื่องจากบทชมโฉมสู่บทอัครจริยมีความสมเหตุสมผลและทรงพลังด้วยแรงราคะที่เต็มไปด้วยความโหยหาผ่านนัยที่แฝงอยู่ภายในบทชมความงามของพระลอหรือที่เรียกว่า “บทชมโฉม” นั้นเอง

จากตอนต้นบทความผู้เขียนได้แสดงให้เห็นทั้งกลวิธีการที่กวีนำมาใช้ในการสร้างบทชมโฉมพระลอและวิธีการเปรียบเทียบความงามกับสิ่งต่างๆ รวมถึงความเหมือนและต่างของบทชมโฉมตัวละครทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงว่าแท้ที่จริงแล้วกวีมีกลวิธีการกล่าวชมพระลอต่างจากขนบการชมนางในวรรณคดีหรือไม่อย่างไร ประเด็นที่จะกล่าวต่อไปนี้ ผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นว่านัยที่แฝงอยู่ภายในกลวิธีการเปรียบเทียบความงามของพระลอกับสิ่งต่างๆ นั้นเป็นเหตุช่วยกระตุ้นความต้องการร่วมเสพสมของตัวละคร ดังที่กวีได้พรรณนาว่า “ทำนองนาสิกไต้ คือเทพนฤมิตไต้ เปรียบด้วยขอกาม” ซึ่งโคลงสองดังกล่าวที่ได้ยกมานั้นเป็นการพรรณนาถึงความงามของจุมุกพระลอว่าโด่งดังเทพนฤมิตไต้ เปรียบด้วยขอกามคือเปรียบเหมือนตะขอที่สามารถเกี่ยวจุมุกพระลอและพระเพื่อนพระแพงขณะร่วมเคล้าคลึงกันด้วยริมฝีปาก จุมุกต่างเล่นซ่อนหากันซ่ายบ้างขว้างบ้างเกี่ยวข้องจุมุกน้องและพี่ไต้ไม่ให้หายออกจากกัน ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นความงามที่ส่งถึงจิตนาการทางเพศได้อย่างแยบยล

กวียังคงกล่าวไว้ในอีกตอนหนึ่งอย่างชัดเจนว่า “สองไต้พิงใจกาม” แม้กวีจะบรรยายความงามบนใบหน้าพระลอคล้ายกับการบรรยายความงามของผู้หญิงหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าแม้พระลอจะมีใบหน้าอันงดงามเหมือนกับผู้หญิง

แต่พระลอยังคงมีช่วงล่างของร่างกายดังที่กวีกล่าวคือช่วงไหล่ข้างสง่าเหมือนดังราชสีห์ กวีคงต้องการสื่อให้เห็นว่าพระลอเป็นบุคคลที่มีความแข็งแรงมีใช้เหมือนสุภาพบุรุษโบราณที่กล่าวว่า “ผู้ชายยกสามศอก” ดังนั้นเมื่อเห็นหน้าอกอันอันสง่าของพระลอหรือจะกล่าวเป็นภาษาที่ง่ายต่อการเข้าใจว่า เมื่อเห็นหน้าอกอันมาดแมนของพระลอแล้วทำให้กระตุ้นความอยากได้พระลอมาเป็นคู่ครอง เพราะเมื่อผู้หญิงที่ตกอยู่ในอ้อมกอดของผู้ชายที่ดูแข็งแรงกำยำย่อมทำให้เกิดความรู้สึกอ่อนไหวทางเพศได้ง่าย เหมือนดังที่กวีกล่าวว่า “พึงใจงาม” คือมีความพอใจและมีความต้องการทางเพศนั่นเอง จากตัวอย่างการชมความงามของจุมพฏและไหล่เป็นอวัยวะที่กวีกล่าวไว้ชัดเจนว่าเห็นแล้วต่างทำให้นึกถึงเรื่องการร่วมเพศผสมแต่ยังคงมีอวัยวะส่วนอื่นๆ ที่กวีกล่าวชมพระลอโดยใช้เฉพาะกลวิธีการเปรียบว่างามแต่มิได้ระบุไว้โดยตรงว่า “พึงใจงาม” ดังจุมพฏและไหล่ หากแต่สังเกตให้ลุ่มลึกแล้วจะเห็นว่าอวัยวะที่กวีเลือกชมชิ้นเป็นส่วนสำคัญในการร่วมเพศสังวาสด้วยกันทั้งสิ้น ส่วนแรกที่กวีกล่าวถึงคือใบหน้า อันได้แก่ ตา คิ้ว หู แก้ม จมูก และริมฝีปาก สายตาเปรียบเสมือนหน้าต่างของหัวใจพลังของดวงตาสามารถบันดาลทุกอย่างได้ เช่น หากคนรักสบตากันด้วยความเสน่ห้อาจเป็นเหตุให้เกิดสิ่งอื่นที่นอกเหนือจากการมองตา ดังนั้นกวีจึงต้องเลือกชมตาของพระลอให้งามเยี่ยงตากวาง คิ้ว แก้ม จมูก โดยเฉพาะริมฝีปากที่งามเหมือนดังเทพได้นิมิตไว้

กวีใช้วิธีการเปรียบเช่นนี้เพื่อต้องการแสดงให้เห็นว่าปากของพระลองามยิ่งชวนให้น่าเคล้าคลึงด้วยปากต่อปากของพี่และของนาง ดังจะเห็นได้ว่าพระลอเป็นบุคคลที่มีอวัยวะบนใบหน้าทุกส่วนงดงามยิ่งนักไม่ว่าผู้ใดได้พบเห็นก็หลงไหลใฝ่หา และโดยธรรมชาติของมนุษย์แล้วมักเลือกคู่ครองด้วยปัจจัยทางด้านรูปลักษณะหน้าตาเป็นอันดับแรก กวีพรรณนาพระลอให้มีใบหน้าที้งงดงามเพื่อช่วยกระตุ้นความใคร่ทำให้หลงไหลในความงามนั้นดังบทประพันธ์ที่ว่า “สาวหนุ่มพึงเพนบ้ำ อยู่เพียงไยหน” จากการพรรณนาดังกล่าวเป็นเพียงการได้ยีนคำรำลือในรูปโฉมอันงดงามของพระลอเท่านั้น กลับทำให้บรรดาหนุ่มๆ สาวๆ ต่างระหวย

อ่อนกันถ้วนหน้า ยิ่งถ้าได้สัมผัสใบหน้าอันงดงามของพระลอแล้วคงคลั่งคลือถึงขนาดตรมใจตายเป็นแน่ จึงเห็นได้อย่างชัดเจนความงามของอวัยวะทุกส่วนบนใบหน้าของพระลอเป็นส่วนสำคัญที่ต่างต้องใช้ร่วมสมด้วยกันทั้งสิ้นหากขาดส่วนหนึ่งส่วนใดไปความใคร่และความหลงใหลคงไม่เกิดขึ้นก็เป็นได้ ส่วนที่สองคือช่วงคอและไหล่ ว่างามยิ่งชวนให้น่าเคล้าคลอยิ่งนัก ส่วนที่สามคือ แขน นิ้ว และเล็บ ว่างามช้อยอ่อนแอ่น การที่บุคคลจะไ้เล็บยาวได้นั้นสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลดังกล่าวคงไม่ได้ทำงานหนักจึงสามารถไ้เล็บให้สวยงามได้ ผู้ชายที่มีแขน นิ้ว และเล็บสวยเมื่อถึงเวลาร่วมสมคงแสดงบทรักได้ด้วยความอ่อนโยน เพราะมืออันนิ่มนวลไม่สากและแห้งกร้านจนทำให้บรรยากาศการร่วมสมดูไม่น่าพิศواسมากนัก รวมถึงสัดส่วนที่ดูแข็งแรงกำยำยิ่งแสดงให้เห็นถึงความแข็งแรงของพระลอ ชายใดที่มีใบหน้าหล่อเหลาผสมความมาดแมนล้วนแต่เป็นที่ต้องการของผู้หญิงด้วยกันทั้งสิ้น

บทสรุป

อวัยวะทุกส่วนของพระลอที่กวีตั้งใจพรรณนาให้เห็นถึงความงามที่เด่นชัดอย่างละเอียดลออนั้น ล้วนเป็นกลวิธีการดำเนินการผูกเรื่องราวจากบทหมอลำพระลอสู่บทร่วมสังวาสอันมีนัยทางเพศแฝงเร้นภายใต้บทชมความงามที่ต่างมีลักษณะเด่นสนับสนุนฉากร่วมสังวาสด้วยกันทั้งสิ้น กวีจึงต้องสรรคำเพื่อทำให้ผู้อ่านรู้สึกซาบซึ้งถึงและดื่มด่ำในรูปโฉมอันงดงามของพระลอให้ล่องลอยอยู่ในจินตนาการ จนเกิดเป็นกลวิธีทางด้านวรรณศิลป์ที่โดดเด่น ผูกโยงใยความงามของพระลอไปสู่การกระตุ้นกำหนดความต้องการร่วมสมของตัวละครทั้งสาม ซึ่งถือเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ เพราะมนุษย์ยังคงวนเวียนอยู่กับความรัก ความโลภ ความโกรธ และความหลง เมื่อต้องตกอยู่ในภาวะของไฟราคะที่ไม่ได้รับการสนองแบบทันทีทันใดอย่างพระลอและพระเพื่อนพระแพง กษัตริย์ทั้งสามจึงเกิดความรู้สึกอยากร่วมเสพสมผสมด้วยความโหยหาอาลัย เพื่อรวันที่ได้

พบเจอเจอ และเมื่อได้พบกันแล้วก็ป็นธรรมดาที่ทั้งสามจะปลดปล่อยความรู้สึกทั้งหมดผ่านกิจกรรมรักเพื่อแสดงให้เห็นถึงความต้องการของกันและกัน และความงามนี้เองที่เป็นสิ่งช่วยกระตุ้นให้ความต้องการเหล่านั้นยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นจนกลายเป็นความอึกเขิมทางกามารมณ์

บทชมโฉมในลิลิตพระลอจึงมีความโดดเด่นทั้งทางด้านกลวิธีการทางวรรณศิลป์ที่ช่วยกระตุ้นกำหนดความต้องการร่วมสัวาสของทั้งสามกษัตริย์ที่ต่างต้องเก็บความรู้สึกโหยหาสมกับความต้องการร่วมเสพสมที่ยิ่งทวีคูณขึ้นจนกลายเป็นต้นเหตุที่ไม่สามารถมีสิ่งใดมาหยุดได้ เมื่อความงามของพระลอเป็นเหตุให้เกิดฉากรักอันคึกคะนองของทั้งสามกษัตริย์ กวีจึงต้องสร้างบทชมโฉมพระลอเพื่อบรรยายให้เห็นถึงความงามนั้นอย่างเด่นชัด บทชมโฉมในลิลิตพระลอจึงมีลักษณะที่โดดเด่นทั้งทางด้านวรรณศิลป์และเนื้อหาอันเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดบทอัศจรรย์ขึ้นในลิลิตพระลอ จากการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่านอกจากความงามของพระลอจะเป็นเหตุให้เกิดการร่วมเสพสมแล้ว ความงามยังเป็นเหตุกระตุ้นที่ช่วยสร้างให้บทอัศจรรย์มีความรุนแรงด้วยความหลงใหลในความงามผสมกับความต้องการที่ต้องอัดอั้นไว้เพื่อรอวันที่จะได้ปลดปล่อย จึงสามารถกล่าวได้ว่าบทชมโฉมในลิลิตพระลอมีความสำคัญและโดดเด่นทั้งด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์และการผูกเรื่องจากบทชมโฉมอันเป็นเหตุให้เกิดบทอัศจรรย์อย่างสมเหตุสมผล

Reference

- Booranapattana, M. (1996). Bot ChomChom Nai Wannakhadi Thai - Lan Na, *Manutsat Sangkhomsat*, 13(2), 64-77.
- Chittasopot, A. (1996). *Kansueksa Wikhro Charit Niyom Thang Wannakam Thai*. Krungthep, Thailand: Ton O Kraem Mi Chamkat.
- Kromsinlapakon. (1974). *Lilit Phra Lo (Phim Khrang Thi 15)*. Krungthep, Thailand: Khlang Witthaya.
- Prachakun, N. (2009). Wathakam Thamhet Nai Lilit Phra Lo. In *Yok Akson Yon Khwamkhit, 1*. Krungthep, Thailand: An.
- Ruengraklikhit, C. (2001). *Aan Lilit Phra Lo: Chabap Wikhro Lae Thotkhwam*. Krungthep, Thailand: Samnak Phim Chulalongkonmahawittayalai.
- Ruengraklikhit, C. (2006). Kan Chom Khwam Ngam Khong Nang Nai Wannakhadi. *Ruam Botkhwam Wichai Lae Botkhwam Wichakan Phasa Lae Wannakhadi Thai*. Krungthep, Thailand: Khrongkan Phoeiphræ Phonngan Thang Wichakan Khana Aksonsat Chulalongkonmahawittayalai.